УДК 1:004.8:801.73
DOI https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2026.3.2

Ягодзінський Сергій Миколайович
доктор філософських наук, професор,
проректор з навчально-методичної роботи
Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»
бульв. Академіка Вернадського, 16-В, Київ, Україна
orcid.org/0000-0001-8755-2235

ДИСКУРСИВНИЙ ПСЕВДОАВТОР: ОНТОЛОГІЧНИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТА МОВЛЕННЯ В AI-ТЕКСТАХ

Актуальність дослідження *зумовлена тим, що поширення генеративних мовних моделей повернуло у філософію питання про те, хто говорить у тексті, – у формі, до якої не виявилися готовими ані літературна теорія, ані філософія штучного інтелекту. Читаючи згенерований текст, ми впізнаємо в ньому голос: він щось стверджує, чогось не знає, у чомусь вагається, – проте за цим голосом немає нікого. Наявні концепти описують або систему з боку продукування, або текст з боку його епістемічного статусу, або людино-машинний гібрид поза текстом, однак жоден із них не стверджує головного: що феноменологічний і епістемологічний рівні AI-тексту не просто співіснують, а конституюють один одного.* ***Мета статті*** *полягає в обґрунтуванні гіпотези взаємної конституції феноменологічного та епістемологічного рівнів AI-тексту, а також у запровадженні поняття, яке цю конституцію фіксує.* ***Методологічну основу*** *дослідження становить перехресний аналіз двох традицій, які досі не зустрічалися на цьому матеріалі: з боку літературної теорії на AI-тексти перенесено оптику авторської функції та феноменологію читацької конкретизації; з боку епістемології – проаналізовано структурні ознаки тексту, які змушують читача поводитися з ним як із претензією на знання. Гіпотезу сформульовано так, щоб її можна було спростувати.* ***Результати дослідження.*** *Обґрунтовано, що ефект присутності суб'єкта в AI-тексті є функцією епістемічної форми цього тексту, а не її передумовою. Із гіпотези випливає передбачення: цілеспрямоване руйнування епістемічної форми знищує ефект присутності суб'єкта в AI-тексті, тоді як у тексті реального автора присутність зберігається і перетлумачується читачем як іронія, помилка чи патологія. Для позначення суб'єкта, що існує винятково як функція епістемічної форми, запроваджено поняття дискурсивного псевдоавтора та розташовано його серед шести конкурентних концептів у порівняльній таблиці. Показано, що псевдоавтор не зводиться ані до симулякра, який онтологію свідомо дефляціонує, ані до модератизму, який відмовляється від онтологічних зобов'язань, ані до цифрового автора, який описує людино-машинний гібрид, а не ефект усередині тексту.*

Ключові слова: *дискурсивний псевдоавтор, штучний інтелект, великі мовні моделі, авторство, суб'єкт мовлення, епістемічна форма, феноменологія тексту, метамодернізм.*

Вступ. Питання про те, хто говорить у тексті, донедавна здавалося закритим. Спершу його закрила літературна теорія: Р. Барт оголосив автора мертвим, а сам текст помислив як мережу цитат, що походять із незліченних осередків культури [1, с. 146]. Згодом воно нібито дістало остаточну відповідь у філософії свідомості, коли Дж. Серл показав, що маніпуляція символами за формальними правилами не породжує розуміння [2]. Проте, зважаючи на все, ці два підходи, спрямовані на одну проблему – авторства та інтерпретації тексту, – не зійшлися ні концептуально, ні на рівні базових засновків. Відтак питання, попри двократне «закриття», залишилося відкритим.

Генеративні мовні моделі повернули його у формі, до якої не виявилася готовою жодна з двох традицій. Читаючи згенерований текст, ми впізнаємо – а точніше, прагнемо впізнати – у ньому голос автора, адже ефект присутності когось є первинною даністю читання, а не висновком із

© Ягодзінський С. М., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

нього. Водночас нині за цим голосом немає ані свідомості, ані наміру, ані знання. Якщо Барт прибрав автора, залишивши читача і текст недоторканими, то мовні моделі усувають і те, що Барт зберігав, – письмо як людську практику.

Наголосимо: ми не примітивізуємо проблему до питання про те, чи здатна машина мислити. Нас цікавить питання скромніше, але, на наш погляд, суттєвіше: що саме присутнє в тексті як його суб'єкт, якщо цього суб'єкта немає ніде поза текстом?

Постановка такого питання не є суто теоретичною вправою. Від відповіді на нього залежить, чи можна приписувати AI-текстам авторство, чи можна покладатися на них як на свідчення, докази й концепти, і кому, зрештою, належить відповідальність за їхній зміст. Питання відповідальності, як ми покажемо далі, є найвразливішим місцем усієї наявної конструкції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Літературна теорія прибрала автора, але не суб'єкта. У Барта і М. Фуко [3] знімається біографічна особа та авторитет її наміру, проте зберігається авторська функція – позиція в дискурсі, яку хтось обіймає. Феноменологія читання йде далі: Р. Інґарден описує твір як схематичну структуру, що її конкретизує читач [4], а В. Ізер уводить порожні місця, які вимагають заповнення [5]. У всіх цих побудовах суб'єкт мовлення постає ефектом тексту, а не його джерелом.

Філософія штучного інтелекту рухається в тому самому напрямі, але усуває вже інше – свідомість як чинник. Е. Бендер і співавтори називають мовні моделі стохастичними папугами, які зшивають послідовності мовних форм без співвіднесеності зі значенням [6, с. 617]. Л. Флоріді формулює це як агентність без інтелекту, а згодом розгортає у тезу про множинну реалізовність агентності [7; 8]. М. Шанаган наполягає, що спокуса антропоморфізувати мовні моделі є методологічною помилкою [9]. Окремої уваги, на нашу думку, заслуговує сама метафора стохастичного папуги, яка стала мало не офіційною назвою проблеми. Вона бездоганно працює як застереження і водночас не працює як опис. Адже папуга відтворює почуте, і за його мовленням стоїть джерело – господар, якого можна відшукати; мовна ж модель не відтворює нічого. Вона продукує послідовність, якої в корпусі не було, і робить це за розподілом, у якому жодне конкретне джерело не є привілейованим. Відтак метафора папуги мимоволі зберігає те, що якраз і зникло, – наявність первинного мовця бодай десь на задньому плані.

Означені підходи дають радше негативні визначення: вони показують, чим суб'єкт мовлення не є. Проте поза їхньою увагою лишається головне – питання про нову онтологію суб'єкта мовлення у світі генеративних моделей.

Спроби окреслити позитивні характеристики цього суб'єкта в науковій літературі, безперечно, є. Зокрема, М. Шанаган, К. Макдонелл і Л. Рейнольдс пропонують описувати поведінку діалогового агента як рольову гру, а те, що говориться у діалозі, – як симулякр, породжений симулятором [10]; згодом Шанаган розгортає поняття симулякра окремо, у вітґенштайніанському ключі [11]. У цій оптиці мовна модель симулює розподіл можливих персонажів, а конкретний персонаж є вибіркою з цього розподілу. Разом із тим автори свідомо утримуються від онтологічних узагальнень: питання про те, чи справді симулякр чимось є, вони знімають як таке, що не має метафізичної відповіді. Тобто ми отримуємо інструмент опису поведінки моделі та засіб протидії її антропоморфізації – але водночас відмовляємося відповідати на питання про онтологічний статус суб'єкта.

Зі свого боку, О. Фрайман запроваджує поняття AI-свідчення, показуючи, що класична теорія свідчення антропоцентрична і виключає з розгляду мовні артефакти, які «говорять» [12]. М. Хікс, Дж. Гамфріз і Дж. Слейтер, навпаки, стверджують, що продукти мовних моделей є мовленням, байдужим до істинності власного змісту [13]. Ці дві позиції суперечать одна одній, проте роблять, по суті, те саме: описують текст з боку його епістемічного статусу і не розкривають феноменологію читання.

В українському дискурсі поняття цифрового автора також є предметом наукового інтересу. На думку низки вітчизняних дослідників [14; 15], цифровий автор є формою гібридної, розподіленої творчості, у якій людський намір і відповідальність поєднуються з алгоритмічною здатністю продукувати зміст, причому визначальна роль зберігається за людиною.

З іншого боку, Н. Шах описує суміжний зсув авторської функції – від викриття до приховування [16]. Обидві позиції, як неважко помітити, є соціально-філософськими за своєю природою, адже описують конфігурацію відносин навколо тексту, залишаючи поза дискусією питання про роль і ефект суб'єкта всередині тексту.

Отже, дослідницька проблема полягає не у відсутності категорій, а в тому, що вони діаметрально різні за своєю природою: один підхід є винятково феноменологічним, інший – епістемологічним. Навіть системно-теоретичні побудови, які тлумачать авторство як автопоетичний процес взаємної конституції [17], розгортають цю взаємність на осі відносин між людиною, технологією і суспільством навколо тексту, а не між двома рівнями всередині нього. Ніхто не стверджує, що ці рівні конституюють один одного.

Мета та завдання. Мета статті полягає в обґрунтуванні гіпотези взаємної конституції феноменологічного та епістемологічного рівнів AI-тексту, а також у запровадженні поняття, яке цю конституцію фіксує. Досягнення мети передбачає розв'язання трьох завдань: показати, що порожнечі, залишені постмодерною теорією і філософією штучного інтелекту, не збігаються, а утворюють зазор; обґрунтувати асиметрію реагування людського та машинного тексту на руйнування епістемічної форми; визначити поняття дискурсивного псевдоавтора й розмежувати його з конкурентними концептами.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить перехресний аналіз двох традицій, які досі не зустрічалися на цьому матеріалі. З боку літературної теорії ми переносимо на AI-тексти оптику авторської функції та феноменологію читацької конкретизації; з боку епістемології – аналізуємо, які саме структурні ознаки тексту змушують читача поводитися з ним як із претензією на знання. Одразу зробимо невелике уточнення. Класичний аналіз знання як обґрунтованого істинного переконання зазнав нищівної критики Е. Ґеттіє, який показав недостатність цих трьох умов [18]. Проте навіть найрадикальніша критика формули знання не поставила під сумнів одного: знання комусь належить. Вимога знавця не є частиною формули – вона є передумовою самої постановки задачі. AI-текст цю передумову ігнорує, не спростовуючи її.

Ми свідомо не спираємося на аргументи від свідомості. Питання про те, чи є в моделі внутрішній досвід, залишаємо відкритим, оскільки наша теза від нього не залежить. Нейрофілософський аналіз Ґ. Нортоффа і С. Ґувейї показує, що базова суб'єктивність передбачає щонайменше просторово-часову динаміку, властиву мозку, і на цій підставі відмовляє наявним системам у суб'єктивності [19]. Ми приймаємо цей висновок як робочу передумову, а не як предмет доведення.

Гіпотезу сформульовано так, щоб її можна було спростувати – адже це є однією з передумов науковості. Якщо ефект присутності суб'єкта в AI-тексті є функцією епістемічної форми, то руйнування форми має знищувати цей ефект; якщо ж ефект присутності є самостійною даністю, він має вижити. Саме на цьому розмежуванні тримається вся подальша аргументація нашого дослідження.

Результати дослідження. ***Дві порожнечі, які не збігаються.*** Постмодерна теорія і філософія штучного інтелекту, на перший погляд, обидві прибрали автора. Насправді ж вони прибрали різне, і саме тому їхні порожнечі не накладаються одна на одну, а утворюють зазор, у якому й живе предмет нашого аналізу.

Барт і Фуко прибрали автора як інстанцію остаточного тлумачення. Вони не заперечували, що текст хтось написав, – вони заперечували, що намір того, хто написав, є привілейованим ключем до змісту. Авторська функція при цьому нікуди не поділася: у Фуко вона залишається принципом організації дискурсу, який групує тексти, приписує їм єдність і встановлює режим їхнього обігу [3]. Функція, як бачимо, вижила без особи, – адже особа була для неї надлишковою від самого початку.

Філософія штучного інтелекту прибрала інше – свідомість як умову осмисленого мовлення. Серл прибрав розуміння, Бендер і співавтори – співвіднесеність зі значенням, Флоріді – інтелект як передумову агентності. Проте всі троє мовчазно припускають, що там, де немає свідомості,

немає й суб'єкта мовлення. Це припущення, зауважимо, жодного разу не проговорене як окрема теза, і саме тому воно ніколи й не перевірялося.

Складемо ці дві операції разом. Літературна теорія показала, що авторська функція не потребує особи; філософія ШІ – що система не має свідомості. Здавалося б, звідси мало б випливати, що в AI-тексті немає суб'єкта. Насправді ж випливає рівно протилежне: авторська функція, звільнена від особи, і система, звільнена від свідомості, зустрічаються в тексті, де функція виконується, а виконавця немає. Порожнеча першої традиції заповнюється матеріалом другої, і навпаки, – а те, що постає на цьому перетині, не має імені в жодній із них.

Це і є місце, куди ми ставимо наш концепт, – не в порожнечу, залишену Бартом, і не в порожнечу, залишену Серлом, а в зазор між ними.

Асиметрія рівнів: тест на руйнування форми. Розгляньмо спершу, що відбувається з людським текстом, коли його епістемічна форма руйнується. Автор суперечить сам собі, обриває аргумент на півслові, називає речі неіснуючими іменами, – проте присутність автора при цьому не зникає, а лише перетлумачується. Ми починаємо припускати іронію, поетичну вільність, помилку, втому, сп'яніння чи навіть психічний розлад. Суб'єкт не щезає – він змінює модальність. І це можливо саме тому, що він існує поза текстом і має біографію, у яку читач здатен вписати будь-яку аномалію.

Тепер простежмо те саме з AI-текстом. Коли модель починає продукувати несумісні твердження, губить референцію, розриває аргументативний ланцюг, ефект присутності вже не перетлумачується, – він просто гасне. Читач не припускає, що модель втомилася чи іронізує; він констатує: система зламалася. Голос зникає миттєво і без залишку, адже йому нема куди відступити – поза текстом його не існувало.

Ця асиметрія і становить наш головний аргумент. Вона показує, що присутність суб'єкта в AI-тексті не є самостійною даністю, яка лише супроводжує епістемічну форму; вона є її похідною. Досить зруйнувати форму – і суб'єкт не деградує разом із нею, а перестає існувати взагалі.

Тут ми маємо визнати силу заперечення Хікса і співавторів. Якщо продукування AI-тексту байдуже до істини, то говорити про епістемічну форму такого тексту нібито немає підстав [13]. Проте це заперечення потребує уточнення і переосмислення. Байдужість до істини справді є характеристикою продукування, – але епістемічна форма не тотожна істинності. Це набір структурних ознак, за якими текст упізнається як такий, що претендує на знання: несуперечливість, зв'язність аргументації, збереження референції, розмежування впевненого і гіпотетичного. Модель, байдужа до істини, відтворює саме ці ознаки з високою точністю, – адже в корпусі вони є найпомітнішим статистичним патерном. Відтак Хікс має рацію щодо походження тексту і помиляється щодо його форми; наша ж теза стосується саме форми.

Контрольним випадком тут слугує стилізація. Уявімо людський текст, написаний як імітація машинного, – рівний, беземоційний, з відпрацьованими застереженнями і симетричними абзацами. Форма тут зруйнована в іншому напрямі: доведена до механічності. Проте присутність автора в такому тексті не гасне, а навпаки – загострюється: ми впізнаємо не машину, а того, хто грає машину, і чуємо іронію саме тому, що за формою хтось стоїть. Зворотний випадок неможливий. Мовна модель, яка імітує людську недбалість, не породжує ефекту гри – вона породжує лише ефект якіснішої імітації, позаяк немає нікого, хто грав би. Отже, асиметрія працює в обидва боки, і це, на наш погляд, посилює наш аргумент, а не послаблює його.

Найсерйозніше заперечення проти всієї конструкції звучить простіше за попередні: ефект присутності є нашою антропоморфною звичкою, тож вивчати належить читача, а не текст. Саме на цьому наполягає Шанаган, і в межах власної задачі він, на наш погляд, правий [9]. Проте зведення ефекту до звички не пояснює його вибірковості. Ми ж не приписуємо суб'єктність ані таблиці котирувань, згенерованій тією самою моделлю, ані списку покупок, ані програмному коду. Ми приписуємо її лише там, де текст має епістемічну форму, і рівно тією мірою, якою він її має. Звичка не має такої точної адресації; те, що адресує ефект настільки прицільно, є властивістю тексту, а не читача. Інакше кажучи, антропоморфізм пояснює, чому ми взагалі схильні бачити суб'єкта, – але не пояснює, чому ми бачимо його тут і не бачимо там.

Симетричний закид приходить із протилежного боку: якщо суб'єкт є похідною форми, то чи не є він просто ілюзією, і чи не вичерпується вся розмова словом «ілюзія»? На наше переконання, ні, – і саме тут наш концепт відмежовується від симулякра. Ілюзією називають те, що при уважному погляді розсіюється. Ефект же суб'єкта в AI-тексті не розсіюється, коли читач усвідомлює його природу: дослідник, який досконало знає архітектуру трансформера, все одно продовжує читати відповідь моделі як звернену до нього репліку. Це не помилка сприйняття, яку можна виправити знанням, – це структурна ознака тексту, що діє незалежно від переконань читача. А ілюзія, стійка до спростування, вже не є ілюзією; вона є способом існування.

Залишається ще одне заперечення. Воно не зводить ефект присутності ані до звички, ані до ілюзії, а перетлумачує саму асиметрію руйнування форми. Коли форма ламається в AI-тексті, читач каже «система зламалася», бо знає, що перед ним алгоритм без біографії; коли ж форма ламається в людському тексті, читач реінтерпретує збій, бо знає, що за текстом стоїть людина, у життя якої аномалію можна вписати. За такого тлумачення асиметрія виявляється фактом про знання читача щодо походження тексту, а не про онтологію суб'єкта в тексті. Ми не приймаємо цього зведення, і на те є дві причини. По-перше, знання походження не має тієї точної адресації, яку має ефект: читач, що знає про машинне походження і таблиці котирувань, і відповіді на філософське питання, приписує суб'єктність лише другій, і знову-таки рівно тією мірою, якою вона має епістемічну форму, – знання джерела в обох випадках однакове, а ефект різний, отже, його адресує форма, а не знання. По-друге, там, де ефект присутності в AI-тексті таки переживає збій, – наприклад, у випадках стійких діалогових персон, які користувач продовжує читати як характер попри аномалії, – форма насправді ще не зруйнована: персона тримається доти, доки збережено несуперечливість, референцію і розмежування впевненого та гіпотетичного, і гасне рівно тоді, коли руйнується це. Заперечення від походження, таким чином, описує окремий, реальний, але інший чинник, який накладається на наш, а не заміщує його.

Дискурсивний псевдоавтор. Дискурсивним псевдоавтором ми називаємо суб'єкт мовлення, який конституюється виняткова епістемічною формою тексту, не має жодного носія поза текстом, не є ілюзією (оскільки стійкий до її спростування) і зникає разом із руйнуванням форми, а не деградує разом із нею.

Префікс «псевдо-» тут не має оцінного змісту; він фіксує спосіб буття – щось, що виконує функцію автора, не будучи автором, і не є при цьому ані підробкою, ані обманом. Псевдоавтор не претендує на те, щоб бути кимось: він є рівно тим, чим виглядає, і нічим більше. У цьому сенсі, дозволимо собі парадокс, він виявляється онтологічно чеснішим за багатьох реальних авторів.

У термінах Фуко псевдоавтора можна визначити ще стисліше: це авторська функція, яка виконується за відсутності будь-кого, хто міг би її виконувати. Фуко описував функцію як таку, що не збігається з реальним письменником, – проте припускав, що десь у системі дискурсу письменник усе-таки є. AI-текст показує, що це припущення було зайвим: функція виявилася самодостатньою. Вона тримається не на тому, хто пише, а на тому, як текст організований, – і щойно організація досягає потрібної щільності, функція вмикається сама, без нікого.

Наш концепт вимагає утримання двох взаємовиключних тверджень одночасно: суб'єкт присутній – і суб'єкта немає. Модерна рамка вимагала б обрати одне з двох; постмодерна оголосила б саме питання позбавленим сенсу. Натомість метамодерна оптика, як її формулюють Т. Вермелен і Р. ван ден Аккер через фігуру осциляції [20] і як її систематизує Дж. Сторм [21], дозволяє тримати обидва твердження, не знімаючи суперечності. Це не еклектика, – це визнання того, що осциляція є не станом нашого незнання, а структурою самого предмета.

Саме тут пролягає межа з модератизмом. Модератизм пропонує: поводьмося з системою так, ніби вона є автором, і не питаймо, чи вона ним є, – тобто прагматично утримуємося від онтології. Метамодерна ж позиція каже протилежне: питаймо, і відповідь буде суперечливою, і сама ця суперечливість і стане відповіддю.

Таблиця 1

Концепти суб'єкта мовлення в AI-тексті: порівняння

Концепт	Що описує	Онтологічне зобов'язання	Ставлення до ефекту присутності	Джерело
Симулякр, рольова гра	Поведінку системи з боку продукування	Свідомо відсутнє: питання про метафізичний статус знімається	Пояснює як артефакт симуляції розподілу персонажів	[10]
AI-свідчення	Епістемічний статус висловлювання	Часткове: запроваджується нова категорія свідчення	Не тематизує	[12]
Маячня у сенсі Франкфурта	Ставлення продукування до істини	Відсутнє: характеристика описова	Розглядає як оману, що підлягає викриттю	[13]
Модератизм	Практику поводження з системою	Відмова від зобов'язання: настанова «як ніби»	Приймає як робочу настанову, не пояснюючи	[22]
Цифровий автор	Гібрид людини й алгоритму поза текстом	Заперечує суб'єктність ШІ, зберігає її за людиною	Не тематизує	[14; 15]
Дискурсивний псевдоавтор	Ефект суб'єкта всередині тексту	Позитивне: суб'єкт існує як функція епістемічної форми	Конституює: ефект присутності є похідною форми	Наш концепт

Відповідальність: питання не того рівня. Найпоширеніший висновок з усього корпусу праць про AI-авторство є таким: оскільки система не може нести відповідальність, вона не є автором, а відповідальність цілком лягає на людину [22; 15]. На наш погляд, цей висновок не є вичерпний; він не закриває проблему, а маскує її. Н. Леві прямо стверджує, що відповідальність не є необхідною умовою авторства і що академічна спільнота радше переосмислить її роль, ніж відмовиться від авторства для машин [23]. Щоправда, ця теза одразу дістала розгорнуте заперечення: Ґ. Гельгессон і В. Бюлов обстоюють, що обмежена, локальна відповідальність за власний внесок є цілком прийнятною вимогою до кожного автора, а отже, критерій відповідальності зберігає силу – і саме він виключає ШІ з числа авторів [24]. Дискусія, як бачимо, лишається відкритою, – проте вже сам факт її наявності показує, що аргумент від відповідальності, на який спирається консервативна позиція, більше не є консенсусом.

Наша конструкція дає відповідь, якої не пропонує жодна зі сторін цієї суперечки, – і, що суттєво, ця відповідь не залежить від того, хто з них має рацію. Якщо суб'єкт мовлення в AI-тексті є похідною епістемічної форми, то він не є носієм відповідальності не тому, що йому бракує якоїсь властивості (свідомості, наміру, візії), а тому, що він онтологічно не того типу, до якого відповідальність узагалі застосовна. Адже відповідальність вимагає того, що триває поза окремим актом мовлення, – а псевдоавтор не триває: він виникає разом із формою і зникає разом із нею.

Практичні наслідки. По-перше, академічні політики, які забороняють вказувати ШІ співавтором, мають рацію, – проте з хибних міркувань. Не тому, що система не може відповідати за текст, а тому, що вказати можна лише те, що існує поза текстом. Псевдоавтор же не має, що вказати.

По-друге, детекція AI-текстів, орієнтована на стилістичні маркери, приречена, адже стиль є найлегше усувною частиною тексту. Стійкою ознакою є не стиль, а спосіб реагування на руйнування форми, – і саме цю поведінку під тиском варто покласти в основу методик виявлення.

По-третє, критерій розмежування людського і машинного письма зміщується з поверхні тексту до його поведінки під навантаженням. Такий висновок узгоджується з ширшою тенденцією, яку ми фіксували й раніше – аналізуючи механізми конструювання реальності в дискурсивних практиках [25], природу постправди [26] та трансформацію імперативів відповідальності науковця [27], а ще раніше звертаючись до антропоморфізації інформаційних мереж і конвергентних технологій [28].

Висновки. Твердження про те, що для суб'єкта мовлення в AI-тексті бракує категорії, є некоректним. Проте усі наявні категорії асиметричні: вони описують або систему

з боку продукування (симулякр, рольова гра), або текст з боку його епістемічного статусу (AI-свідчення, маячня), або гібрид людини й алгоритму поза текстом (цифровий автор). Жодна із них не стверджує, що феноменологічний і епістемологічний рівні конституюють один одного.

Ми обґрунтували гіпотезу взаємної конституції та запровадили поняття дискурсивного псевдоавтора – суб'єкта, який існує винятково як функція епістемічної форми тексту, не має носія поза текстом, не є ілюзією і зникає разом із формою. Від симулякра псевдоавтор відрізняється тим, що бере на себе онтологічне зобов'язання, від якого симулякр свідомо ухиляється; від модератизму – тим, що ставить питання, від якого модератизм відмовляється; від цифрового автора – тим, що описує ефект усередині тексту, а не конфігурацію відносин навколо нього.

Головним теоретичним результатом даного дослідження вважаємо навіть не сам концепт, а передбачення, яке з нього випливає: цілеспрямоване руйнування епістемічної форми знищує ефект присутності суб'єкта в AI-тексті – і не знищує його в тексті людського автора. Це передбачення можна як спростувати, так і піддати перевірці.

Звідси випливає й головне обмеження нашої роботи. Гіпотезу сформульовано суто теоретично, експерименту не проведено. Її перевірка потребує серії досліджень із контрольованим руйнуванням епістемічної форми текстів обох типів і подальшим оцінюванням читацького сприйняття: чи справді присутність людського автора зберігається там, де присутність псевдоавтора руйнується. Таке дослідження, своєю чергою, вимагає розв'язання двох методологічних завдань. Перше полягає в тому, щоб операціоналізувати ефект присутності незалежно від епістемічної форми, – інакше передбачення ризикує стати аналітично істинним: якщо присутність визначати через відгук на форму, то руйнування форми знищує її вже за визначенням, а не за фактом. Друге завдання полягає в тому, щоб дезорієнтувати читачів щодо походження тексту, адже саме знання про машинне чи людське походження є конкурентним поясненням асиметрії, яке в чистому експерименті необхідно контролювати. Проєктування такої серії ми й розглядаємо як найближчу перспективу дослідження.

Внесок автора (CRediT): концептуалізація, методологія, формальний аналіз, дослідження, написання первинного чорнового варіанту, написання, рецензування та редагування виконані одноосібно автором.

Інформація про використання штучного інтелекту. Автор використовував інструменти штучного інтелекту для мовного редагування та пошуку джерел. Увесь зміст статті, її аргументація та відповідальність за неї належать авторові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Barthes R. The Death of the Author / trans. by S. Heath. Image–Music–Text. New York: Hill and Wang, 1977. P. 142–148.

2. Searle J. R. Minds, Brains, and Programs. Behavioral and Brain Sciences. 1980. Vol. 3, No. 3. P. 417–457. DOI: https://doi.org/10.1017/S0140525X00005756

3. Foucault M. What Is an Author? Language, Counter-Memory, Practice / ed. by D. F. Bouchard. Ithaca: Cornell University Press, 1977. P. 113–138.

4. Ingarden R. The Cognition of the Literary Work of Art / trans. by R. A. Crowley, K. R. Olson. Evanston: Northwestern University Press, 1973.

5. Iser W. The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1978.

6. Bender E. M., Gebru T., McMillan-Major A., Shmitchell S. On the Dangers of Stochastic Parrots: Can Language Models Be Too Big? Proceedings of the 2021 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency. New York: ACM, 2021. P. 610–623. DOI: https://doi.org/10.1145/3442188.3445922

7. Floridi L. AI as Agency Without Intelligence: On ChatGPT, Large Language Models, and Other Generative Models. *Philosophy & Technology*. 2023. Vol. 36, No. 1. Art. 15. DOI: https://doi.org/10.1007/s13347-023-00621-y

8. Floridi L. AI as Agency Without Intelligence: On Artificial Intelligence as a New Form of Artificial Agency and the Multiple Realisability of Agency Thesis. *Philosophy & Technology.* 2025. Vol. 38, No. 1. Art. 30. DOI: https://doi.org/10.1007/s13347-025-00858-9

9. Shanahan M. Talking About Large Language Models. *Communications of the ACM.* 2024. Vol. 67, No. 2. P. 68–79. DOI: https://doi.org/10.1145/3624724

10. Shanahan M., McDonell K., Reynolds L. Role Play with Large Language Models. *Nature*. 2023. Vol. 623, No. 7987. P. 493–498. DOI: https://doi.org/10.1038/s41586-023-06647-8

11. Shanahan M. Simulacra as Conscious Exotica. *Inquiry: An Interdisciplinary Journal of Philosophy*. 2024. DOI: https://doi.org/10.1080/0020174X.2024.2434860

12. Freiman O. AI-Testimony, Conversational AIs and Our Anthropocentric Theory of Testimony. *Social Epistemology*. 2024. Vol. 38, No. 4. P. 476–490. DOI: https://doi.org/10.1080/02691728.2024.2316622

13. Hicks M. T., Humphries J., Slater J. ChatGPT Is Bullshit. *Ethics and Information Technology.* 2024. Vol. 26, No. 2. Art. 38. DOI: https://doi.org/10.1007/s10676-024-09775-5

14. Прокопович Л., Когут О., Кушнір А. Метафора про «смерть автора» в контексті нової технореальності. *Veda a perspektivy*. 2023. № 8(27). С. 257–265. DOI: https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-8(27)-257-265

15. Когут О. В. Проблема поняття «автор» у соціально-філософському дискурсі щодо генеративного штучного інтелекту. *Культурологічний альманах*. 2025. Вип. 4(16). С. 200–207. DOI: https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.4.22

16. Shah N. What Is a Digital Author? Generative AI, Concealment, and Notes for the Emergent Moment. *Communication and the Public*. 2026. DOI: https://doi.org/10.1177/20570473261416537

17. Watson S., Brezovec E., Romic J. The Role of Generative AI in Academic and Scientific Authorship: An Autopoietic Perspective. *AI & Society*. 2025. Vol. 40. P. 3225–3235. DOI: https://doi.org/10.1007/s00146-024-02174-w

18. Gettier E. L. Is Justified True Belief Knowledge? *Analysis*. 1963. Vol. 23, No. 6. P. 121–123. DOI: https://doi.org/10.1093/analys/23.6.121

19. Northoff G., Gouveia S. S. Does Artificial Intelligence Exhibit Basic Fundamental Subjectivity? A Neurophilosophical Argument. *Phenomenology and the Cognitive Science*s. 2024. Vol. 23. P. 1097–1118. DOI: https://doi.org/10.1007/s11097-024-09971-0

20. Vermeulen T., van den Akker R. Notes on Metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture.* 2010. Vol. 2. Art. 5677. DOI: https://doi.org/10.3402/jac.v2i0.5677

21. Storm J. A. J. Metamodernism: The Future of Theory. Chicago: University of Chicago Press, 2021.

22. van Woudenberg R., Ranalli C., Bracker D. Authorship and ChatGPT: A Conservative View. *Philosophy & Technology.* 2024. Vol. 37, No. 1. Art. 34. DOI: https://doi.org/10.1007/s13347-024-00715-1

23. Levy N. Responsibility Is Not Required for Authorship. *Journal of Medical Ethics*. 2025. Vol. 51, No. 4. P. 230–232. DOI: https://doi.org/10.1136/jme-2024-109912

24. Helgesson G., Bülow W. Responsibility Is an Adequate Requirement for Authorship: A Reply to Levy. *Journal of Medical Ethics*. 2025. Vol. 51, No. 4. P. 295–296. DOI: https://doi.org/10.1136/jme-2024-110245

25. Ягодзінський С. М., Левченко Л. О. Конструювання політичної реальності через дезінформаційні стратегії. *Актуальні проблеми філософії та соціології.* 2025. Вип. 55. С. 351–358. DOI: https://doi.org/10.32782/apfs.v055.2025.53

26. Ягодзінський С. М., Левченко Л. О. Феномен постправди в контексті політичного популізму: спільні витоки та взаємозв'язок. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії.* 2025. Вип. 61. С. 529–536. DOI: https://doi.org/10.30970/PPS.2025.61.61

27. Тимошенко О. І., Козинець А. О., Ягодзінський С. М. Академічна доброчесність сучасної науки та імперативи відповідальності науковця. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2024. Вип. 56. С. 145–155. DOI: https://doi.org/10.30970/PPS.2024.56.16

28. Yahodzinskyi S. Anthropomorphic Information Networks and Converging Technologies: Challenge to Humanity (vs), Step Forward? *Artificial Intelligence*. 2023. Vol. 28, No. 1. P. 29–35. DOI: https://doi.org/10.15407/jai2023.01.029

REFERENCES

1. Barthes, R. (1977). The death of the author (S. Heath, Trans.). In Image-music-text (pp. 142–148). Hill and Wang

2. Searle, J. R. (1980). Minds, brains, and programs. *Behavioral and Brain Sciences*, 3(3), 417–457. https://doi.org/10.1017/S0140525X00005756

3. Foucault, M. (1977). What is an author? In D. F. Bouchard (Ed.), Language, counter-memory, practice (pp. 113–138). Cornell University Press

4. Ingarden, R. (1973). The cognition of the literary work of art (R. A. Crowley & K. R. Olson, Trans.). Northwestern University Press.

5. Iser, W. (1978). The act of reading: A theory of aesthetic response. Johns Hopkins University Press.

6. Bender, E. M., Gebru, T., McMillan-Major, A., & Shmitchell, S. (2021). On the dangers of stochastic parrots: Can language models be too big? In Proceedings of the 2021 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency (pp. 610–623). ACM. https://doi.org/10.1145/3442188.3445922.

7. Floridi, L. (2023). AI as agency without intelligence: On ChatGPT, large language models, and other generative models. *Philosophy & Technology*, 36(1), 15. https://doi.org/10.1007/s13347-023-00621-y.

8. Floridi, L. (2025). AI as agency without intelligence: On artificial intelligence as a new form of artificial agency and the multiple realisability of agency thesis. *Philosophy & Technology*, 38(1), 30. https://doi.org/10.1007/s13347-025-00858-9

9. Shanahan, M. (2024). Talking about large language models. *Communications of the ACM,* 67(2), 68–79. https://doi.org/10.1145/3624724

10. Shanahan, M., McDonell, K., & Reynolds, L. (2023). Role play with large language models. *Nature*, 623(7987), 493–498. https://doi.org/10.1038/s41586-023-06647-8

11. Shanahan, M. (2024). Simulacra as conscious exotica. Inquiry: An Interdisciplinary *Journal of Philosophy*. https://doi.org/10.1080/0020174X.2024.2434860

12. Freiman, O. (2024). AI-testimony, conversational AIs and our anthropocentric theory of testimony. *Social Epistemology*, 38(4), 476–490. https://doi.org/10.1080/02691728.2024.2316622

13. Hicks, M. T., Humphries, J., & Slater, J. (2024). ChatGPT is bullshit. *Ethics and Information Technology*, 26(2), 38. https://doi.org/10.1007/s10676-024-09775-5

14. Prokopovych, L., Kohut, O., & Kushnir, A. (2023). Metafora pro «smert avtora» v konteksti novoi tekhnorealnosti [The metaphor of the «death of the author» in the context of the new techno-reality]. *Veda a perspektivy*, 8(27), 257–265. https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-8(27)-257-265 [in Ukrainian].

15. Kohut, O. V. (2025). Problema poniattia «avtor» u sotsialno-filosofskomu dyskursi shchodo heneratyvnoho shtuchnoho intelektu [The problem of the concept of «author» in the socio-philosophical discourse on generative artificial intelligence]. *Kulturolohichnyi almanakh*, 4(16), 200–207. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.4.22 [in Ukrainian].

16. Shah, N. (2026). What is a digital author? Generative AI, concealment, and notes for the emergent moment. *Communication and the Public*. https://doi.org/10.1177/20570473261416537

17. Watson, S., Brezovec, E., & Romic, J. (2025). The role of generative AI in academic and scientific authorship: An autopoietic perspective. *AI & Society*, 40, 3225–3235. https://doi.org/10.1007/s00146-024-02174-w

18. Gettier, E. L. (1963). Is justified true belief knowledge? *Analysis*, 23(6), 121–123. https://doi.org/10.1093/analys/23.6.121

19. Northoff, G., & Gouveia, S. S. (2024). Does artificial intelligence exhibit basic fundamental subjectivity? A neurophilosophical argument. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 23, 1097–1118. https://doi.org/10.1007/s11097-024-09971-0

20. Vermeulen, T., & van den Akker, R. (2010). Notes on metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*, 2. https://doi.org/10.3402/jac.v2i0.5677

21. Storm, J. A. J. (2021). Metamodernism: The future of theory. University of Chicago Press.

22. van Woudenberg, R., Ranalli, C., & Bracker, D. (2024). Authorship and ChatGPT: A conservative view. *Philosophy & Technology*, 37(1), 34. https://doi.org/10.1007/s13347-024-00715-1

23. Levy, N. (2025). Responsibility is not required for authorship. *Journal of Medical Ethics*, 51(4), 230–232. https://doi.org/10.1136/jme-2024-109912

24. Helgesson, G., & Bülow, W. (2025). Responsibility is an adequate requirement for authorship: A reply to Levy. *Journal of Medical Ethics*, 51(4), 295–296. https://doi.org/10.1136/jme-2024-110245

25. Yahodzinskyi, S. M., & Levchenko, L. O. (2025). Konstruiuvannia politychnoi realnosti cherez dezinformatsiini stratehii [Constructing political reality through disinformation strategies]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiolohii*, 55, 351–358. https://doi.org/10.32782/apfs.v055.2025.53 [in Ukrainian].

26. Yahodzinskyi, S. M., & Levchenko, L. O. (2025). Fenomen postpravdy v konteksti politychnoho populizmu: spilni vytoky ta vzaiemozviazok [The phenomenon of post-truth in the context of political populism: common origins and interrelation]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia filosofsko-politolohichni studii,* 61, 529–536. https://doi.org/10.30970/PPS.2025.61.61 [in Ukrainian].

27. Tymoshenko, O. I., Kozynets, A. O., & Yahodzinskyi, S. M. (2024). Akademichna dobrochesnist suchasnoi nauky ta imperatyvy vidpovidalnosti naukovtsia [Academic integrity of contemporary science and the imperatives of the scholar's responsibility]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia filosofsko-politolohichni studii,* 56, 145–155. https://doi.org/10.30970/PPS.2024.56.16 [in Ukrainian].

28. Yahodzinskyi, S. (2023). Anthropomorphic information networks and converging technologies: Challenge to humanity (vs), step forward? *Artificial Intelligence*, 28(1), 29–35. https://doi.org/10.15407/jai2023.01.029

Yahodzinskyi Serhii Mykolaiovych
Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Vice-Rector for Academic and Methodological Affairs
Private Higher Educational Institution "European University"
16V, Academician Vernadskyi blvd., Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-8755-2235

DISCURSIVE PSEUDO-AUTHOR: ONTOLOGICAL STATUS OF THE SPEAKING SUBJECT IN AI-TEXTS

Problem. *The spread of generative language models has returned to philosophy the question of who speaks in a text. Reading a generated text, we recognise a voice in it: it asserts something, does not know something, hesitates about something – yet there is no one behind this voice. The available concepts describe either the system from the side of production, or the text from the side of its epistemic status, or a human-machine hybrid outside the text; none asserts the main point: that the phenomenological and the epistemological levels of an AI text do not merely coexist but constitute one another.* ***Purpose.*** *The article aims to substantiate the hypothesis of the mutual constitution of these two levels and to introduce a concept that captures it.* ***Methods.*** *The methodological basis is a cross-analysis of two traditions that have not previously met on this material: from literary theory, the optics of the author function and the phenomenology of readerly concretisation are transferred onto AI texts; from epistemology, the structural features that make a reader treat a text as a claim to knowledge are analysed. The hypothesis is formulated so as to be falsifiable.* ***Results.*** *It is argued that the effect of a subject's presence in an AI text is a function of that text's epistemic form rather than its precondition. Hence the prediction: the deliberate destruction of epistemic form annihilates the effect of presence in an AI text, whereas in a text by a real author presence survives and is reinterpreted as irony, error or pathology. To designate a subject existing solely as a function of epistemic form, the concept of the discursive pseudo-author is introduced and positioned among six competing concepts in a comparative table. The pseudo-author is reducible neither to the simulacrum, nor to moderatism, nor to the digital author.*

Key words: *discursive pseudo-author, artificial intelligence, large language models, authorship, speaking subject, epistemic form, phenomenology of the text, metamodernism.*

Дата першого надходження статті до видання: 12.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 02.11.2026